

MUZEJSKI ČASOPIS

Muzejsko društvo Jesenice in Muzej Jesenice: 10. november 1999 * Leto IX, št. 5. (november in december 1999)

Ob letošnji zadnji številki MUZEJSKEGA ČASOPISA

Neizbežno drvimo v leto dva tisoč, zato bomo poskušali v društvu tudi kaj izboljšati, popestriti dejavnost. Že deveto leto izdajamo naš društveni časopis, ki se je med člani kar "prijel", saj v njem člani obveščamo o društveni in drugi kulturni ponudbi v občini Jesenice. Ob koncu lanskega leta smo poskusili s smejejšo varianto časopisa NAŠE NOVICE - OD VRBE DO PLANICE, ki pa na žalost ni dobila ustreznih podpore. Tako smo na Jesenicah že deset let brez novic v celoti, kar je čutili predvsem v slabi informiranosti, saj številni kulturni in drugi dogodki ne dobijo ustreznega prostora v slovenskih časopisih. Predvsem to velja za Glas, v katerem zvezo veliko o krajih pod Kamniškimi planinami, o ljudeh iz Poljske in Selške doline, veliko zvezo o Kranju, nekaj še o Radovljici, Trzinu, Bohinju in Bledu, o krajih v Gornjesavski dolini in izpod Stola pa zelo malo. Še sreča da se nas spomnita Radio Triglav in kranjskogorska televizija ATMTV. Muzejsko društvo bo v minimalnem obsegu izdajalo društveni časopis z novim naslovom NAŠE NOVICE - OD VRBE DO PLANICE v nekoliko razširjeni obliki. Kljub temu, da bomo le težko finančno preživeli, bomo vztrajali, saj nam ob tej "suši" informacij v slovenskem in predvsem gorenjskem časnikarstvu drugega ne ostane. Tistim, ki nam boste pošiljali prispevke zagotavljamo, da jih bomo, če bo le prostor, tudi objavili.

V letu 2000 nas čaka še en velik založniški podvig - izdaja osme številke JESENIŠKEGA ZBORNIKA. Ta najbolj zahtevna publikacija v jeseniški občini je zadnjič izšla konec leta 1995. Računamo, da bi ob koncu leta 2000 izšla številka, ki bi bila posvečena 200-letnici Prešernovega rojstva, prostor pa bi dali predvsem prispevkom o kulturnih spomenikih in o kulturnih in drugih dogodkih, ki so se zgodili v zadnjih petih letih. Seveda upamo, da bomo naleteli na razumevanje v jeseniški pa

tudi v žirovniški in kranjskogorski občini. Zavedamo se, da bomo morali velik del sredstev zbrati tudi preko sponzorjev in donatorjev.

Tako kot vsa leta bomo vsak tretji četrtek v mesecu organizirali muzejske večere, spomladi in jeseni pa tudi društvene - strokovne ekskurzije.

Seveda bomo veseli vsake nove ideje tako pri izbiri programa kot pri zbiranju sredstev, ki jih bomo prav naslednje leto potrebovali več kot letos.

Uredništvo

IZ VSEBINE

- Uredništvo:
Ob letošnji zadnji številki
- PROGRAM MDJ
(od novembra do decembra 1999) Stran 1
- Razstava ŠTIRJE LETNI ČASI
- Dr. Nada Praprotnik
Ob 200-letnici smrti KARLA ZOISA
- Desetletje poezije v lesu - MARJAN
GAŠPERSIČ (1990 - 1999) Stran 2
- Damir Globočnik: VODIŠKI
ČUDEŽI
- Novi bronasti zvonovi na Breznici
- Program MUZEJA JESENICE
(november in december 99) Stran 3
- Portret dr. NADE PRAPROTNIK Stran 4

**PROGRAM
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
NOVEMBER - DECEMBER 1999
KOSOVA GRAŠČINA
Titova 64, Jesenice**

**V ČETRTEK, 18. 11. 1999
ob 18. uri, MUZEJSKI VEČER**

**SRENJA VRBNJE
ZGODOVINA
IN LJUDSKA IZROČILA**

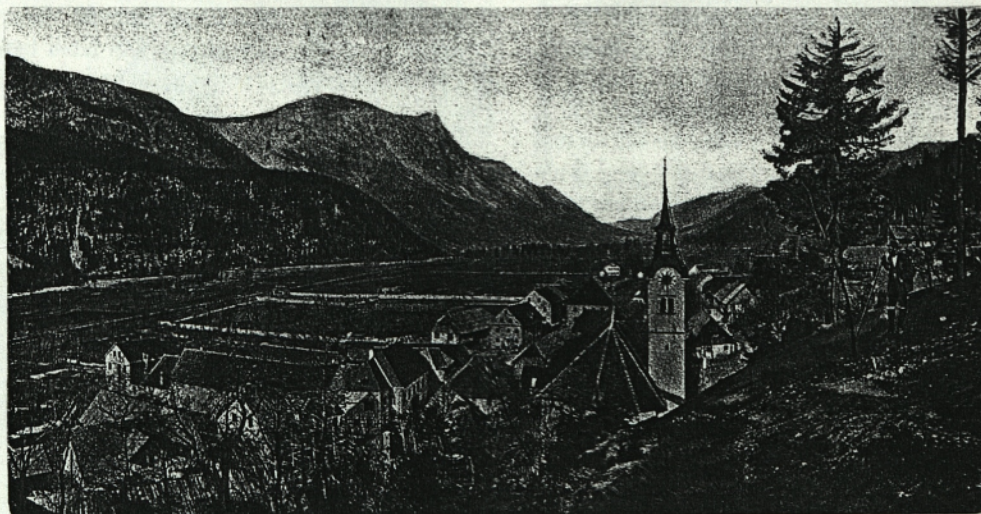
Valentin Rezar bo z besedo in sliko predstavil zgodovino krajev okoli Radovljice, predvsem Vrbenj. Zbrano gradivo je avtor letos strnil v knjigo SRENJA VRBNJE pri Radovljici (1999, samozaložba, 300 izvodov). Cena 1000 tolarjev.

**V ČETRTEK, 23. 12. 1999
ob 18. uri, MUZEJSKI VEČER**

**PROF. DUŠICA KUNAVER
NOVOLETNE
ŠEGE IN OBIČAJI**

Prof. Dušica Kunaver, avtorica številnih strokovnih in poljudnih knjig, bo predstavila nekatere slovenske novoletne šege in običaje.

Vabljeni!

Razglednica Jesenic iz leta 1904 (Jeseniški zbornik 7)

ŠTIRJE LETNI ČASI Kolekcija pletenih oblačil modne oblikovalke Karmen Klobasa

V četrtek, 9. decembra 1999 ob 18. uri bo v razstavnih prostorih Kosove graščine otvoritev razstave modne oblikovalke Karmen Klobasa iz Zabreznice.

Mlada oblikovalka je po osnovni šoli zaključila Šolo za oblikovanje in fotografijo in leta 1997 diplomirala na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo - smer tekstilij in oblačil v Ljubljani. Dosedaj je večkrat razstavljala na skupinskih razstavah, svoj največji cikel ŠTIRJE LETNI ČASI pa tokrat prvič razstavlja na samostojni razstavi. V svoji predstavitvi je napisala, da je: "Vsaka kolekcija je samosvoj pokazatelj

določenega letnega časa in je zasnovana na likovni in oblikovni analizi materialov, barv, linij, namenjenih za posamezni letni čas."

Pletena oblačila, ki so namenjena ženskam, bodo na razstavi dopolnjena z različni vzorčnimi primeri pletiv, z modnimi skicami, s kolaži in fotografijami.

Otvoritev razstave bo v četrtek, 9. decembra 1999. Razstava bo odprta do 29. januarja 2000.

Ob 200 - letnici smrti botanika Karla Zoisa (1756-1799)

Karel Filip Evgen baron Zois plemeniti Edelstein je bil rojen 18. novembra 1756 v Ljubljani. Bil je mlajši sin Michelangela Zoisa in njegove druge žene Slovenke Ivane Katarine Kappus pl. Pichelstein. Umrl je za možgansko kapjo 29. oktobra leta 1799 v Trstu.

Živel je v senci svojega veliko bolj znanega starejšega brata Žige. Večino svojega življenja je preživel na gradu Brdo pri Kranju in na Javorniku pri Jesenicah.

Kot eden prvih kranjskih (slovenskih) botanikov in gornikov je hodil in nabiral rastline zlasti v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah. Pri odkrivanju za znanost še neznanih vrst je imel srečno roko in oko. Ničesar ni objavil, pač pa je rastline in podatke je pošiljal svojemu botaničnemu mentorju F. K. Wulfenu v Celovec in botanikom N. T. Hostu na Dunaj, C. L. Willdenowu v Berlin in C. Sternbergu v Prago.

Med zapuščino Karla Zoisa je napomembnejši njegov herbarij (LJM), ki ga hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. V njem je okrog 2100 primerkov.

V Arhivu republike Slovenije se je ohranila botanična beležnica, ki je dragocen vir podatkov o nahajališčih nekaterih rastlin, ki so povezane s Karlom Zoisom.

Zbiral je tudi slovenska (oziroma) kranjska imena rastlin. Rokopis hrani Narodna in univerzitetna knjižnica in je bil osnova vsem kasnejšim takim delom.

V Narodnem muzeju Slovenije so se ohranila pisra, ki jih je pisal F. K. Wulfen iz Celoveca, in koncepti pisem, ki jih je Karel Zois pisal Wulfenu in N. T. Hostu. Tudi njegov portret, ki ga je naslikal Andrej Herrlein, hrani Narodni muzej.

Prirodoslovni muzej Slovenije je iz zapuščine Karla Zoisa dobil najstarejši znani herbarij na Slovenskem. Leta 1696

Campanula Zoysii
Jacq. Coll. vol. 2.

ga je zbral in uredil neznan zdraynik Janez Krstnik Flysser iz Ljutomera. PMS hrani tudi seznam Flysserjevega herbarija, ki ga je napisal K. Zois.

Na »glasnika cvetne lepote naših Alp« nas vsako leto spominjata dve njegovi cvetlici - Zoisova zvončica in Zoisova vijolica.

Ob 200. letnici smrti botanika Karla Zoisa sta Prirodoslovni muzej Slovenije in Servis za protokolarne storitve Brdo pri Kranju pripravila razstavo o njegovem življenju in delu. Avtorja razstave sta dr. Nada Praprotnik, PMS in Marko Dobrilovič, dipl. ing., Brdo. Od 25. 10. - 25. 11. 1999 je bila razstava v restavraciji Zoisa na Brdu. Od 8. 12. 1999 bo razstava v Prirodoslovnem muzeju Slovenije v Ljubljani.

Arhitekt in oblikovalec Marjan Gašperšič DESETLETJE POEZIJE V LESU 1990/1999

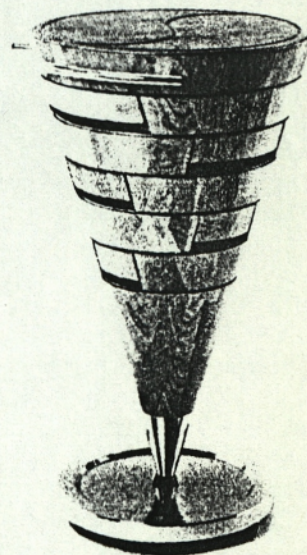
V četrtek, 11. novembra 1999 ob 18. uri bo v Kosovi graščini otvoritev razstave umetniško oblikovanih vsakdanjih predmetov arhitekta in oblikovalca Marjana Gašperšiča iz Kropi.

Marjan Gašperšič je bil rojen leta 1929 v Kropi. V družini je bilo dvanajst otrok. Po mali maturi se je vpisal na šolo za umetno obrt v Ljubljani. Najprej se je zaposlil v UKO v Kropi, kasneje pa v oddelku za propagando v Slovenijalesu. Po diplomi na arhitekturi je nadaljeval delo v Slovenijalesu in se udeleževal jugoslovanskih in mednarodnih razstav industrijskega oblikovanja in v sedemdesetih letih prejel (skupaj s sodelavci) več nagrad (npr. na BIO 6, BIO 7 in BIO 8), leta 1981 pa s sodelavko Biba Bertok nagrado Prešernovega sklada. Uspešno delo je kasneje nadaljeval v Razvojnem inštitutu in v novo ustanovljenemu podjetju Ergotrade. Leta 1992 je prejel pohvalo na BIO 13 za mobilno servirno mizico iz programa Servus.

Na razstavi so razstavljeni vsakdanji predmeti: stoli, vozički, deske, posode za kruh, bloki za nože in drugi uporabni predmeti. Predmete dopolnjuje bogato fotografsko in tekstovno gradivo.

Razstavo in katalog so pripravili Muzeji radovljanske občine in Muzej Jesenice, tekst k razstavi pa je napisala Maja Kržišnik.

Razstava bo na gostovanju v Kosovi graščini od 11. 11. do 4. 12. 1999.

Damir Globočnik VODIŠKI ČUDEŽI

Zgodba o Vodiški Johanci

Umetnostni zgodovinar mag. Damir Globočnik je ob raziskovanju zgodovine slovenske karikature naletel na številne zanimivosti, ki jih pridno objavlja v samostojnih knjigah.

Raziskovalna žilica mu že ob njegovi prvi knjigi - Dvanajst jeznih mož (ki jo je lani predstavil na muzejskem večeru) ni dala miru, da ne bi objavljenih in v svojem času aktualnih karikatur »obdelal« širše in ne samo z merili, ki jih sicer uporabljajo umetnostni zgodovinarji. Zdi se, da se mu je karikatur nabralo kar za nekaj knjig, saj je novo namenil odmevnemu dogodku v slovenski zgodovini, ki je leta 1913 močno razburkal slovensko javnost - čudežu, ki ga je uprizarjala Ivanka Jerovšek - "Vodiška Johanca" iz Vodice.

Dogodek je presegel lokalne meje in Johaničin sloves je šel po celi Sloveniji, tako da so romanja v Vodice postala množična. "Čudežu" je naredil konec salezijanec dr. Josip Valjavec, ko je 5. septembra 1913 med Johaničnim "krvavenjem" potegnil z nje posteljno odejo in odkril steklenico s telečjo krvjo in cevkami, ki so bile napeljane po njenem telesu.

Damir Globočnik je zbral in pregledal številne časopisne, arhivske in druge vire ter knjigo opremil s številnimi karikaturami znanih slovenskih karikaturnistov (predvsem Frana Podrekarja), ki so bile v tistem času objavljene kar v nadaljevanjih.

Za bralce je knjiga zanimivo branje, odlično "podprta" z viri in zato toliko bolj strokovno verodostojna. Kljub številnim objavam in pred leti ponatisnjeni knjižici "Johanca ali Vodiški čudež", je avtor čas pred prvo svetovno vojno obdelal na samosvoj in zanimiv način.

Knjiga je izšla v samozaložbi v nakladi 500 izvodov.

NOVIM BRONASTIM ZVONOVOM NA POT Ob jubilejnem letu 2000

Ob tem, ko so na Breznici 25. septembra 1999 v cerkvi Žalostne Matere božje dobili nove bronaste zvonove, so izdali tudi priložnostno knjižico **NOVIM BRONASTIM ZVONOVOM NA POT** (Župnija Breznica, september 1999, 1300 izvodov). V knjižici so na 32 straneh objavljeni podatki o zgodovini breznjskih in drugih okoliških zvonov (sv. Klemenca na Rodinah, sv. Florjana na Studenčicah, sv. Marka v Vrbi, sv. Radegunde na Bregu, sv. Martina v Žirovnici, sv. Kancijana na Selu, sv. Lovrenca nad Zabreznico in nekdanje cerkve sv. Nikolaja - Miklavža na Breznici), ki jih je zbral mag. Matjaž Ambrožič. Avtor, ki je eden največjih poznavalcev zgodovine zvonov na Slovenskem (Glej ACTA ECCLESIASTICA SLOVENIAE 15, Matjaž Ambrožič: ZVONARSTVO NA SLOVENSKEM, Ljubljana 1993) je prispevku dodal še kratko zgodovino zvonjenja in načine zvonjenja (jutranjica ali Dan zvoni, zvonjenje ob sedmih zjutraj, Opoldansko zvonjenje, večerno zvonjenje, zvonjenje ob petkih, red zvonjenja v breznjski župniji, bogoslužno zvonjenje, mrliško in pogrebno zvonjenje, izredno zvonjenje ob hudi uri ali požaru in nabiranje oz. pritrkavanje).

Ob knjižici je izšla tudi razglednica z zvonovi in portreti mož, po katerih so zvonove poimenovali (Vovkov, Prešernov, Jalnov in Finžgarjev zvon).

PROGRAM

MUZEJA JESENICE

NOVEMBER - DECEMBER 1999

KOSOVA GRAŠČINA

Titova 64, Jesenice

☞ Od 11. novembra. do 4. decembra 1999: RAZSTAVA

MARJAN GAŠPERŠIČ DESETLETJE POEZIJE V LESU 1990/1999

Otvoritev razstave oblikovalca in arhitekta Marjana Gašperšiča bo v četrtek, 11. novembra 1999 ob 18. uri v razstavnih prostorih Kosove graščine. Razstavo so pripravili Muzeji radovljiške občine in Muzej Jesenice.

Razstava bo odprta vsak delovnik od 10. do 12. ure in od 16. do 18. ure in ob sobotah od 10. do 12. ure.

UPRAVNA STAVBA ACRONI
Cesta Borisa Kidriča 44

☞ 11. novembra 1999,
ob 14.30 uri
OTVORITEV RAZSTAVE

SLOVENSKO PLAVŽARSTVO 20. STOLETJA JESENIŠKI PLAVŽI

Razstavo je že leta 1998 pripravil Muzej Jesenice. Po predstavitvi v Kosovi graščini, v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani in v Škednjskem etnografskem muzeju pri Trstu, bo tokrat razstava na ogled tudi delavcem Acroni-ja na Jesenicah.

LIZNJEKOVA DOMAČIJA
V KRANJSKI GORI

☞ Petek, 17. decembra 99
ob 18. uri RAZSTAVA

OD TRIGLAVA DO TREH VRHOV SVETA Z ALEŠEM KUNAVERJEM

Otvoritev dokumentarno - zgodovinske razstave, ki jo je pripravil Muzej Jesenice, bo v petek, 17. decembra 1999 ob 18. uri v Liznjekovi domačiji.

VLJUDNO VABLJENI!

DR. NADA PRAPROTNIK

V vsaki številki vam bomo predstavili enega od naših članov. Trenutno nas je 240. Vabimo vas, da nam svetujete, katere člane naj predstavimo v naslednjih številkah. Tokrat smo izbrali dr. Nado Praprotnik iz Most, muzejsko svetovalko v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

Povejte nam nekaj o Vašem dosedanjem življenju in delu.

Rojena sem bila na Jesenicah, osnovno šolo sem obiskovala v Žirovnici, gimnazijo pa na Jesenicah. Diplomirala sem na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer sem leta 1988 tudi doktorirala. Takoj po končanem študiju sem se zaposlila v Prirodoslovnem muzeju Slovenije na kustodiatu za botaniko. Danes sem muzejska svetovalka. Urejam in strokovno obdelujem stare herbarijske zbirke in se ukvarjam z raziskovanjem zgodovine botanične vede v Sloveniji. Moje glavno floristično raziskovalno območje so Alpe, predvsem Karavanke. Vodim alpski botanični vrt Juliana v Trenti.

Poznamo Vas po številnih člankih v strokovnih in drugih revijah. S čim se najraje ukvarjate in zakaj?

Najbolj prijetno je terensko delo, ker sem v naravi in nisem zaprta med štiri stene svoje delovne sobe v Ljubljani.

Večkrat ste člane muzejskega društva peljali po naravnih parkih in znamenitostih (npr. v Trento, na Dobrač, na Babji zob in drugod). Zagotovo obstaja za Vas področje, kjer je po Vaše najlepše in kamor s hčerko Živo največkrat zaideta.

Zame so najlepši kottički pod Nemškim vrhom (Vrtačo) nad Zelenico. To je območje, kjer sem delala diplomsko nalogo in začela svojo botanično pot. Hčerka Živa je začela hoditi z mano, ko je bila še skoraj dojenček. Dobro zna opazovati, tako da me je že večkrat opozorila na kaj zanimivega. Ko sva pred sedmimi leti hodili od Dovške Babe do Stola in dobesedno šteli Zoisove vijolice, me je opozorila na »ta plave cojzke«. Seveda ji nisem verjela, saj nihče od številnih znanih in manj znanih botanikov v Karavankah ni odkril vijoličnocvetnih oblik te rumene vijolice. Vendar je bilo res in na Živin račun sem lahko o tem odkritju objavila kar strokovna članka. Živa rada hodi v hribe, vendar so ji najljubši slapovi in divje soteske.

Ali lahko sodobni botanik v dobi eksperimentalne biologije in računalniške znanosti odkrije še kakšno novo rastlino?

Terensko delo danes ni moderno. Vendar pa rastlinstvo v Sloveniji še zdaleč ni raziskano, še vedno se najdejo vrste, ki za naše območje niso bile znane. Sosednji deželi (avstrijska

Dr. Nada Praprotnik in hčerka Živa

Koroška in Furlanija - Julijska Krajina) imata že atlas razširjenosti rastlin, ki tam rastejo. Pri nas ga še nimamo. Dela je dovolj tudi za terenske botanike, vendar to delo ni preveč cenjeno.

Poznamo Vas kot odlično poznavalko zgodovine raziskovanja narave in predvsem starih botanikov in njihovih starih herbarijev. Ali so herbariji ob vsej eksperimentalni biologiji sploh še smiselni?

Herbariji bodo postali tudi za »eksperimentalce« že kmalu zelo zanimivi, saj bodo znanstveniki iz več sto let starih rastlin lahko »pridobivali« dedni material oziroma gene in iz njih vzgojili vrste, ki so že izumrle. Za klasične

"Terensko delo danes ni moderno. Vendar pa rastlinstvo v Sloveniji še zdaleč ni raziskano, še vedno se najdejo vrste, ki za naše območje niso bile znane."

botanike, kamor spadam tudi sama, pa so stare herbarijske zbirke botanični spomin dežele.

S čim se trenutno ukvarjate in kakšni so Vaši načrti v prihodnosti?

Trenutno se ukvarjam z botanikom Karlom Zoisom oziroma z razstavo ob 200. letnici njegove smrti. Prirodosloveni muzej Slovenije hrani najstarejše herbarijske zbirke pri nas. Te zbirke sistematično urejam in strokovno obdelujem že skoraj 25 let in tudi v prihodnosti bo to moje glavno delo.

Kaj bi predlagali mladim biologom - botanikom, ki bi želeli svoje življenje posvetiti raziskovanju narave?

V bistvu bi bil najboljši predlog, naj gredo raje študirat pravo, ekonomijo ali matematiko, kar so že v osnovni šoli svetovali meni. Vendar mi ni žal, da sem se odločila za botaniko. V delu uživam, saj sem spomladi in poleti veliko v naravi. V jesenskih in zimskih dneh pa je prijetno brskati po zaprašenih herbarijih, po obdelanih rokopiesih in starih knjigah.

Izdalo: MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE in MUZEJ JESENICE;
Urednik: TONE KONOBELJ
Naslov: Prešernova 45, 4270 JESENICE
Ziro račun MDJ: GB 51530-678-50064
Naklada: 300 izvodov;
Cena: za člane MDJ brezplačno